

اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

دکتر هادی رحمانی

برای

پدرم

فهرست مطالب

مقدمه	۲۵
فصل نخست: الفاظ	۲۷
مبحث نخست: دلالت	۲۷
گفتار نخست: دلالت و اقسام سه گانه‌ی آن	۲۷
بند نخست: تعریف اقسام دلالت	۲۸
الف) دلالت عقلی (ذاتی)	۲۸
ب) دلالت طبیعی	۲۸
ج) دلالت وضعی (قراردادی)	۲۹
بند دوم: اقسام دلالت لفظ بر معنی (از نظر میزان دلالت)	۳۰
الف) دلالت مطابقی	۳۰
ب) دلالت تضمّنی	۳۰
ج) دلالت التزامی	۳۱
مبحث دوم: وضع الفاظ	۳۱
گفتار نخست: واضع اولیه در زبان‌های مختلف	۳۲
گفتار دوم: اقسام وضع لفظ	۳۳
بند نخست: وضع تعیننی (تخصیصی)	۳۳
الف) اقسام وضع تعیننی (تخصیصی)	۳۴
ب) وضع تعیننی (تخصیصی)	۳۶
مبحث سوم: استعمال الفاظ	۳۷

۶ □ اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

- گفتار نخست: استعمال حقیقی ۳۷
- گفتار دوم: استعمال مجازی ۳۹
- گفتار سوم: استعمال غلط ۴۱
- گفتار چهارم: شرایط استعمال مجازی ۴۳
- بند نخست: علاقه (مناسبت) ۴۴
- الف) علاقه‌ی مشابهت ۴۴
- ب) علاقه‌ی تضاد ۴۶
- ج) علاقه‌ی کل و جزء ۴۷
- د) علاقه‌ی جزء و کل ۴۷
- ه) علاقه‌ی ماکان ۴۸
- و) علاقه‌ی مشارفت ۴۹
- ز) علاقه‌ی سببیت و مسببیت ۵۰
- ح) علاقه‌ی مسببیت و سببیت ۵۰
- ط) علاقه‌ی محل و حال ۵۱
- ی) علاقه‌ی حال و محل ۵۱
- ک) علاقه‌ی عام و خاص ۵۲
- ل) علاقه‌ی خاص و عام ۵۲
- م) علاقه‌ی صفت و موصوف و مضاف و مضاف‌الیه ۵۲
- ن) علاقه‌ی مجاورت ۵۲
- گفتار پنجم: قرینه‌ی صارفه ۵۶
- مبحث چهارم: ترادف و اشتراک ۶۲
- گفتار نخست: لفظ مهمل و لفظ مستعمل ۶۲
- بند نخست: لفظ مهمل ۶۲
- بند دوم: لفظ مستعمل ۶۳
- الف) مختص ۶۳
- ب) مترادف ۶۳
- ج) مشترک لفظی ۶۶

فهرست مطالب □ ۷

۱. لفظ مشترک ۶۷
۲. ترادف و مشترک لفظی ۷۲
۳. استعمال لفظ در بیش از یک معنا ۷۲
- د) حقیقت و مجاز ۷۳
- ه) منقول ۷۳
- و) مرتجل ۷۴
- بند دوم: تقسیم بندی لفظ به مختص، مترادف و چندمعنا ۷۵
- مبحث پنجم: حقیقت و مجاز و علائم آن ها ۷۸
- گفتار نخست: حقیقت ۷۸
- گفتار دوم: مجاز ۷۹
- گفتار سوم: حقیقت و مجاز ۸۰
- بند نخست: علائم حقیقت و مجاز ۸۱
- الف) تصریح واضع ۸۲
- ب) تبادر ۸۲
- ج) حمل و سلب ۸۳
- د) اطّراد ۸۸
- بند دوم: اقسام حقیقت ۸۹
- الف) حقیقت و مجاز لغوی ۹۰
۱. حقیقت لغوی ۹۰
۲. مجاز لغوی ۹۰
- ب) حقیقت عرفی و اقسام آن ۹۱
۱. عرف و اقسام آن ۹۱
۲. تعریف حقیقت عرفی ۹۲
۳. رابطه‌ی مجاز لغوی با حقیقت عرفی ۹۳
۴. حقیقت عرفی عام ۹۴
۵. حقیقت عرفی خاص ۹۵
۶. موضوع عرفی و موضوع شرعی ۹۸

۸ □ اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

- ۹۹..... ۷. اقسام دیگر حقیقت عرفی.....
- ۱۱۱..... ۸. اجتماع چند نوع حقیقت.....
- ۱۱۴..... مبحث ششم: اصول لفظیه (شکّ در مراد متکلم).....
- ۱۱۵..... گفتار نخست: اصل حقیقت.....
- ۱۱۸..... گفتار دوم: اصل عموم.....
- ۱۱۸..... بند نخست: تعریف اصل عموم (اصاله العموم).....
- ۱۲۰..... گفتار سوم: اصل اطلاق (اصاله الإطلاق).....
- ۱۲۳..... گفتار چهارم: اصل عدم تقدیر.....
- ۱۲۵..... گفتار پنجم: اصل عدم نقل.....
- ۱۲۶..... بند نخست: مقایسه‌ی حقیقت شرعیه با اصل عدم نقل.....
- ۱۲۷..... گفتار ششم: اصل عدم اشتراک.....
- ۱۲۹..... گفتار هفتم: اصل ظهور.....
- ۱۲۹..... بند نخست: نصّ.....
- ۱۳۰..... بند دوم: ظاهر.....
- ۱۳۱..... بند سوم: مجمل.....
- ۱۳۲..... بند چهارم: مؤوّل.....
- ۱۳۶..... مبحث هفتم: صحیح و اعمّ.....
- ۱۳۷..... گفتار نخست: صحت در عبادات و معاملات.....
- ۱۳۷..... گفتار دوم: مفهوم اعاده و قضا.....
- ۱۳۷..... گفتار سوم: مقصود از صحیح و اعمّ.....
- ۱۳۸..... گفتار چهارم: محل نزاع (در صحیح و اعمّ).....
- ۱۳۸..... گفتار پنجم: فایده‌ی نزاع (در صحیح و اعمّ).....
- ۱۳۹..... مبحث هشتم: مشتق.....
- ۱۴۱..... گفتار نخست: تفاوت مشتق نحوی با مشتق اصولی.....
- ۱۴۱..... گفتار دوم: دو شرط مشتق اصولی.....
- ۱۴۲..... گفتار سوم: دو نوع مشتق اصولی.....
- ۱۴۳..... گفتار چهارم: استدلال بر وضع مشتق برای متلبّس به مبدء بالفعل.....

فهرست مطالب □ ۹

۱۴۵.....	مبحث نهم: اوامر.....
۱۴۶.....	گفتار نخست: امر و تعاریف مربوط به آن.....
۱۵۰.....	بند نخست: ماده‌ی امر و صیغه‌ی امر.....
۱۵۰.....	بند دوم: امر با صیغه‌ی امر در زبان عربی.....
۱۵۱.....	بند سوم: «امر» با صیغه‌ی امر در زبان فارسی.....
۱۵۲.....	گفتار دوم: ارکان لازم برای حصول امر.....
۱۵۴.....	گفتار سوم: امر عقیب حظر.....
۱۵۶.....	گفتار چهارم: دلالت امر بر فور و تراخی.....
۱۵۷.....	گفتار پنجم: دلالت امر بر مره و تکرار.....
۱۶۱.....	مبحث دهم: حکم شرعی.....
۱۶۱.....	گفتار نخست: برخی از تقسیمات حکم شرعی.....
۱۶۲.....	بند نخست: حکم تکلیفی و حکم وضعی.....
۱۶۲.....	الف) حکم تکلیفی (احکام خمسه‌ی تکلیفیّه).....
۱۶۸.....	ب) حکم وضعی.....
۱۷۲.....	بند دوم: حکم واقعی و حکم ظاهری.....
۱۷۴.....	بند سوم: اقسام حکم واقعی.....
۱۷۴.....	الف) حکم واقعی اولی.....
۱۷۴.....	ب) حکم واقعی ثانوی.....
۱۷۸.....	مبحث یازدهم: دلیل و انواع آن.....
۱۸۲.....	مبحث دوازدهم: اقسام واجب.....
۱۸۲.....	گفتار نخست: واجب عینی و کفائی.....
۱۸۳.....	بند نخست: واجب عینی.....
۱۸۳.....	بند دوم: واجب کفائی.....
۱۸۶.....	بند سوم: اجرت گرفتن در واجب عینی و کفائی.....
۱۸۶.....	گفتار دوم: واجب تعینی و تخییری.....
۱۸۶.....	بند نخست: واجب تعینی (واجب معین).....
۱۸۷.....	بند دوم: واجب تخییری (واجب مخیر).....

۱۰ □ اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

- گفتار سوم: واجب تعبدی و واجب توصلی ۱۹۶
- بند نخست: واجب تعبدی ۱۹۶
- بند دوم: واجب توصلی ۱۹۷
- بند سوم: مفهوم قصد قربت ۱۹۸
- گفتار چهارم: واجب موقت (وقت دار) و غیر موقت (غیر وقت دار) ۱۹۹
- بند نخست: واجب موقت و انواع آن ۱۹۹
- الف) واجب موقت مضیق ۱۹۹
- ب) واجب موقت موسع ۲۰۱
- بند دوم: واجب غیرموقت ۲۰۳
- الف) واجب غیرموقت فوری ۲۰۳
- ب) واجب غیرموقت غیر فوری ۲۰۵
- گفتار پنجم: واجب اصلی و تبعی ۲۰۶
- بند نخست: واجب اصلی ۲۰۶
- بند دوم: واجب تبعی ۲۰۷
- بند سوم: انواع واجب اصلی (واجب نفسی و غیره) ۲۰۸
- الف) واجب نفسی ۲۰۸
- ب) واجب غیره ۲۰۸
- گفتار ششم: واجب مطلق و مشروط ۲۱۰
- بند نخست: واجب مطلق ۲۱۰
- بند دوم: واجب مشروط ۲۱۱
- بند سوم: اقسام واجب مطلق ۲۱۴
- گفتار هفتم: واجب معلق و منجز ۲۱۴
- بند نخست: واجب معلق ۲۱۴
- بند دوم: واجب منجز ۲۱۵
- بند سوم: فرق واجب معلق و مشروط ۲۱۶
- مبحث سیزدهم: نواهی ۲۱۷
- گفتار نخست: مفهوم نهی ۲۱۷

فهرست مطالب □ ۱۱

گفتار دوم: مقایسه‌ی امر و نهی.....	۲۱۷
گفتار سوم: انواع نهی.....	۲۱۸
الف) نهی با ماده‌ی نهی.....	۲۱۸
ب) نهی با صیغه‌ی نهی (فعل نهی).....	۲۱۸
ج) نهی به صورت جمله‌ی خبری منفی در مقام انشاء.....	۲۱۹
د) نهی به صورت جمله‌ی خبری مثبت در مقام انشاء.....	۲۱۹
ه) نهی به وسیله جعل مجازات.....	۲۱۹
گفتار چهارم: معانی دیگر نهی.....	۲۲۰
گفتار پنجم: وجه اشتراک امر و نهی.....	۲۲۰
گفتار ششم: تفاوت امر و نهی.....	۲۲۰
گفتار هفتم: ترک فعل و کفّ نفس.....	۲۲۱
گفتار هشتم: بررسی دلالت نهی بر فساد.....	۲۲۳
بند نخست: نهی در عبادات.....	۲۲۳
بند دوم: نهی در معاملات.....	۲۲۳
الف) نهی در سبب.....	۲۲۴
ب) نهی در مسبب.....	۲۲۷
گفتار نهم: نهی از ضد.....	۲۳۲
بند نخست: ضدّ عام.....	۲۳۳
بند دوم: ضدّ خاص.....	۲۳۴
گفتار دهم: فور و تراخی.....	۲۳۶
بند نخست: فوریت عرفی و عقلی.....	۲۳۷
گفتار یازدهم: مره و تکرار.....	۲۳۸
مبحث چهاردهم: مفاهیم.....	۲۴۳
گفتار نخست: مقدمه‌ی بحث.....	۲۴۳
گفتار دوم: منطوق.....	۲۴۴
بند نخست: اقسام دلالت لفظ بر معنا.....	۲۴۴
الف) دلالت مطابقی.....	۲۴۵

۱۲ □ اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

- ۲۴۵..... (ب) دلالت تَضَمُّنی
- ۲۴۶..... (ج) دلالت التزامی
- ۲۴۷..... بند دوم: اقسام منطوق
- ۲۴۸..... الف) منطوق صریح
- ۲۴۹..... (ب) منطوق غیر صریح
- ۲۴۹..... ۱. دلالت اقتضاء
- ۲۵۱..... ۲. دلالت تنبیه (ایماء)
- ۲۵۳..... ۳. دلالت اشاره
- ۲۵۷..... گفتار سوم: مفهوم
- ۲۵۷..... بند نخست: مفهوم موافق
- ۲۵۷..... بند دوم: مفهوم مخالف
- ۲۵۸..... بند سوم: اقسام مفهوم موافق
- ۲۵۸..... الف) مفهوم موافق مساوی یا قیاس مساوات
- ۲۶۰..... (ب) مفهوم موافق اولویت یا قیاس اولویت
- ۲۶۳..... بند چهارم: اقسام مفهوم مخالف
- ۲۶۳..... الف) مفهوم شرط
- ۲۶۶..... ۱. شرایط دلالت جمله‌ی شرطیه بر مفهوم
- ۲۶۸..... ۲. قضیه‌ی شرطیه‌ی سالبه به انتفاء موضوع، مفهوم ندارد
- ۲۷۱..... ۳. تصریح گوینده به شرطیت (در کلام)
- ۲۷۱..... ۴. تعدد شرط در عبارت واحد
- ۲۷۶..... (ب) مفهوم غایت
- ۲۸۱..... (ج) مفهوم حصر و استثناء
- ۲۸۲..... ۱. مفهوم حصر در معنای خاص
- ۲۸۴..... ۲. مفهوم استثناء
- ۲۸۶..... (د) مفهوم وصف
- ۲۸۷..... ۱. تعریف مفهوم وصف
- ۲۸۹..... ۲. انواع قید

فهرست مطالب □ ۱۳

۲۹۳.....	۳. نتیجه‌ی بحث.....
۲۹۹.....	ه) مفهوم لقب.....
۳۰۰.....	۱. تعریف لقب.....
۳۰۰.....	۲. مفهوم لقب.....
۳۰۲.....	و) مفهوم عدد.....
۳۱۵.....	مبحث پانزدهم: عام و خاص.....
۳۱۶.....	گفتار نخست: انواع عام و معیار تشخیص آنها.....
۳۱۸.....	گفتار دوم: الفاظ عموم.....
۳۲۰.....	گفتار سوم: تقسیم عام به اعتبار تعلق حکم.....
۳۲۰.....	بند نخست: عام افرادی (استغراقی، شمولی، استيعابى).....
۳۲۲.....	بند دوم: عام مجموعی.....
۳۲۴.....	بند سوم: عام بدلی.....
۳۲۷.....	گفتار چهارم: تکلیف در حالتی که نتوانیم عام را مشخص نمائیم.....
۳۳۱.....	گفتار پنجم: مخصّص.....
۳۳۳.....	بند نخست: انواع مخصّص.....
۳۳۳.....	الف) مخصّص لفظی.....
۳۳۴.....	۱. مخصّص متصل.....
۳۳۸.....	۲. مخصّص منفصل.....
۳۴۰.....	ب) مخصّص غیر لفظی (لّبی).....
۳۴۲.....	بند دوم: تخصیص اکثر.....
۳۴۳.....	الف) تعریف تخصیص اکثر.....
۳۴۳.....	ب) شکّ در تخصیص اکثر.....
۳۴۶.....	بند سوم: اجمال مخصّص.....
۳۴۶.....	الف) مخصّص مبین (مخصّص صریح).....
۳۴۶.....	ب) مخصّص مجمل.....
۳۴۸.....	بند چهارم: اجمال مفهومی.....
۳۴۸.....	بند پنجم: اجمال مصداقی.....

- بند ششم: شبهه‌ی مفهومی و مصداقیه.....۳۴۹
- بند هفتم: اقسام اجمال مفهومی و مصداقی.....۳۵۰
- الف) دوران بین متباینین.....۳۵۰
- ب) دوران بین اقل و اکثر.....۳۵۰
- بند هشتم: حالات مختلف تأثیر اجمال مخصّص بر عام.....۳۵۲
- الف) مخصّص متّصل، اجمال مفهومی، دوران بین متباینین.....۳۵۲
- ب) مخصّص متّصل، اجمال مفهومی، دوران بین اقل و اکثر.....۳۵۳
- ج) مخصّص متّصل، اجمال مصداقی.....۳۵۵
- د) مخصّص منفصل، اجمال مفهومی، دوران بین متباینین.....۳۵۶
- ه) مخصّص منفصل، اجمال مفهومی، دوران بین اقل و اکثر.....۳۵۶
- و) مخصّص منفصل، اجمال مصداقی.....۳۵۷
- بند نهم: نتیجه‌ی بحث اجمال مخصّص.....۳۵۸
- بند دهم: تمسّک به عموم عام در شبهه‌ی مصداقیه.....۳۶۲
- الف) شبهه مفهومی.....۳۶۳
- ب) شبهه مصداقی.....۳۶۳
۱. تمسّک به عموم عام در شبهه‌ی مصداقیه‌ی عام.....۳۶۳
۲. تمسّک به عموم عام در شبهه‌ی مصداقیه‌ی مخصّص.....۳۶۴
- بند یازدهم: عمل به عام پیش از فحص از مخصّص.....۳۶۵
- الف) عمل به عام پیش از فحص از مخصّص متّصل.....۳۶۶
۱. تردید ناشی از احتمالی فراموشی، سهو قلم، اشتباه افراد در نقل.....۳۶۷
۲. تردید ناشی از عوامل خارجی یا دلایل مشابه.....۳۶۷
- ب) عمل به عام پیش از فحص در مخصّص منفصل.....۳۶۸
- بند دوازدهم: یک مخصّص بعد از چند عام.....۳۷۰
- بند سیزدهم: تخصیص عام به وسیله‌ی مفهوم.....۳۷۶
- الف) تخصیص عام به وسیله‌ی مفهوم موافق مخصّص.....۳۷۶
- ب) تخصیص عام به وسیله‌ی مفهوم مخالف مخصّص.....۳۷۸
- بند چهاردهم: دوران امر بین نسخ و تخصیص.....۳۸۰

فهرست مطالب □ ۱۵

۳۸۱.....	الف) نسخ صریح و ضمنی
۳۸۳.....	ب) نسخ کلی و جزئی
۳۸۴.....	ج) حالات مختلف نسخ کلی
۳۸۶.....	بند پانزدهم: تفاوت‌های نسخ و تخصیص
۳۸۶.....	الف) کاشفیت تخصیص از مراد واقعی گوینده و ناقلیت نسخ
۳۸۷.....	ب) تفاوت نسخ و تخصیص در دلیل ناسخ و مخصّص
۳۸۷.....	ج) جنبه‌ی انشائی نسخ و جنبه‌ی اعلامی تخصیص
۳۸۸.....	بند شانزدهم: حالات مختلف تعارض عام و خاص
۳۸۸.....	الف) تاریخ عام و خاص هر دو معلوم باشد
۳۸۸.....	۱. همزمان بودن عام و خاص
۳۹۰.....	۲. تقدّم عام بر خاص
۳۹۲.....	۳. تقدّم خاص بر عام
۳۹۸.....	ب) تاریخ یکی از عام و خاص معلوم و دیگری مجهول است
۳۹۹.....	ج) تاریخ عام و خاص هر دو مجهول است
۴۰۳.....	مبحث شانزدهم: مطلق و مقید
۴۰۴.....	گفتار نخست: تعریف مطلق و مقید
۴۰۷.....	گفتار دوم: مفهوم قید و انواع آن
۴۰۷.....	بند نخست: قید متصل
۴۰۸.....	بند دوم: قید منفصل
۴۰۹.....	گفتار سوم: تفاوت عام و مطلق
۴۱۲.....	گفتار چهارم: ترکیب عام و مطلق
۴۱۳.....	گفتار پنجم: الفاظ مطلق
۴۱۴.....	بند نخست: اسم جنس نکره (مفرد)
۴۱۵.....	بند دوم: اسم جنس معرفه (مفرد)
۴۱۶.....	گفتار ششم: تقسیمات اطلاق
۴۱۶.....	بند نخست: اطلاق شمولی و بدلی و مجموعی
۴۱۶.....	الف) اطلاق شمولی

- ب) اطلاق بدلی ۴۱۷
- ج) اطلاق مجموعی ۴۱۹
- بند دوم: اطلاق افرادی و احوالی و آزمانی ۴۲۰
- الف) اطلاق افرادی ۴۲۰
- ب) اطلاق احوالی ۴۲۰
- ج) اطلاق آزمانی ۴۲۱
- گفتار هفتم: اطلاق یا تقييد جمله ۴۲۲
- گفتار هشتم: مقدمات حکمت ۴۲۳
- بند نخست: امکان اطلاق و تقييد ۴۲۴
- بند دوم: در مقام بیان بودن متکلم (گوینده) ۴۲۵
- بند سوم: نبودن قرینه‌ی تقييد ۴۲۷
- بند چهارم: نبودن قدر متيقن در مقام مخاطب ۴۲۸
- بند پنجم: انصراف ۴۲۹
- الف) انصراف به جهت کثرت وجود مصداق چیزی در خارج (انصراف بدوی یا ابتدائی) ۴۳۰
- ب) انصراف به جهت کثرت استعمال لفظ در بعضی از مصداق آن ۴۳۱
- گفتار نهم: حمل مطلق بر مقيد ۴۳۴
- مبحث هفدهم: مُجمل و مبين ۴۴۲
- گفتار نخست: تعريف مجمل و مبين ۴۴۲
- گفتار دوم: تکليف به مجمل ۴۴۵
- گفتار سوم: تأخير بيان (دير رسيدن بيان به مکلف) ۴۴۶
- فصل دوم: ادله‌ی استنباط احکام** ۴۴۹
- مبحث نخست: کتاب (قرآن) ۴۴۹
- گفتار نخست: درجات آگاهی انسان نسبت به موضوعات ۴۵۰
- بند نخست: قطع ۴۵۰
- بند دوم: ظن ۴۵۰

فهرست مطالب □ ۱۷

بند سوم: شک	۴۵۰
بند چهارم: وهم	۴۵۱
گفتار دوم: اصل عدم حجیت ظن	۴۵۱
بند نخست: اقسام ظن	۴۵۱
الف) ظن مطلق	۴۵۱
ب) ظن خاص	۴۵۲
گفتار سوم: قطعی الصدور بودن قرآن (کتاب)	۴۵۳
گفتار چهارم: ظنی الدلاله بودن قرآن	۴۵۳
گفتار پنجم: تخصیص و تقیید عمومات و اطلاقات قرآن با ادله دیگر	۴۵۳
گفتار ششم: نسخ قرآن (کتاب)	۴۵۴
مبحث دوم: سنت	۴۵۵
گفتار نخست: صغروی بودن نزاع در سنت	۴۵۶
گفتار دوم: نقل سنت	۴۵۶
بند نخست: خبر متواتر	۴۵۶
الف) اقسام خبر متواتر	۴۵۷
۱. خبر متواتر لفظی	۴۵۷
۲. خبر متواتر معنوی	۴۵۷
۳. خبر متواتر اجمالی	۴۵۷
بند دوم: خبر واحد	۴۵۸
الف) حجت بودن خبر واحد	۴۵۸
ب) شرایط راویان خبر واحد	۴۵۸
بند سوم: خبر مستفیض	۴۶۰
مبحث سوم: اجماع	۴۶۱
گفتار نخست: مفهوم اجماع از نظر شیعه و اهل تسنن	۴۶۱
گفتار دوم: روش پی بردن به وجود اجماع (اقسام اجماع)	۴۶۲
بند نخست: تحصیل اجماع	۴۶۲
بند دوم: نقل اجماع	۴۶۲

- ۴۶۳..... الف) اجماع منقول متواتر.....
- ۴۶۳..... ب) اجماع منقول واحد (به خبر واحد).....
- ۴۶۳..... گفتار سوم: اجماع سکوتی.....
- ۴۶۳..... گفتار چهارم: اجماع مدرکی.....
- ۴۶۴..... گفتار پنجم: اطلاق و عموم گرفتن از اجماع.....
- ۴۶۵..... مبحث چهارم: قیاس.....
- ۴۶۵..... گفتار نخست: تعریف، ارکان و شرایط قیاس.....
- ۴۶۶..... بند نخست: تعریف قیاس.....
- ۴۶۶..... بند دوم: عناصر قیاس (ارکان قیاس).....
- ۴۶۸..... بند سوم: شرایط قیاس.....
- ۴۷۲..... گفتار دوم: اقسام قیاس از جهات مختلف.....
- ۴۷۲..... بند نخست: قیاس منصوص العله و مستنبط العله.....
- ۴۷۲..... الف) قیاس منصوص العله.....
- ۴۷۴..... ب) قیاس مستنبط العله.....
- ۴۷۵..... بند دوم: قیاس جلی و خفی.....
- ۴۷۵..... الف) قیاس جلی.....
- ۴۷۶..... ب) قیاس خفی.....
- ۴۷۷..... بند سوم: قیاس مع الفارق.....
- ۴۸۰..... گفتار سوم: تنقیح مناط یا قیاس به الغاء فارق.....
- ۴۸۲..... گفتار چهارم: اتحاد طریق.....
- ۴۸۲..... گفتار پنجم: تخریج مناط یا مناسبت یا اخاله.....
- ۴۸۳..... گفتار ششم: تحقیق مناط.....
- ۴۸۴..... گفتار هفتم: وحدت ملاک.....
- ۴۸۶..... گفتار هشتم: انواع قیاس باطل.....
- ۴۸۸..... مبحث پنجم: عقل.....
- ۴۸۸..... گفتار نخست: تعریف دلیل عقلی.....
- ۴۸۸..... گفتار دوم: تقسیمات مختلف دلیل عقلی.....

فهرست مطالب □ ۱۹

- بند نخست: مستقلات عقلی و استلزامات عقلی ۴۸۸
- بند دوم: حکم عقلی مبتنی بر قاعده‌ی تحسین و تقبیح عقل و غیر آن ۴۸۹
- بند سوم: حکم عقلی واقعی و حکم عقلی ظاهری ۴۸۹
- گفتار سوم: حجیت بنای عقلاء ۴۹۰
- گفتار چهارم: مقدمه و اقسام آن ۴۹۰
- بند نخست: جایگاه مقدمه ۴۹۰
- بند دوم: اقسام مقدمه بر حسب مقام حکم کننده به توقّف ۴۹۱
- الف) مقدمه‌ی شرعی ۴۹۱
- ب) مقدمه‌ی قانونی ۴۹۱
- ج) مقدمه‌ی عقلی ۴۹۲
- د) مقدمه‌ی عادی (مقدمه‌ی عرفی) ۴۹۲
- بند سوم: اقسام مقدمه بر حسب اندازه‌ی وابستگی میان آن و ذی المقدمه ۴۹۲
- الف) علّت تامه ۴۹۳
- ب) مقتضی ۴۹۴
- ج) سبب ۴۹۴
- د) شرط ۴۹۴
- ه) عدم مانع ۴۹۵
- و) معدّ ۴۹۵
- بند چهارم: اقسام مقدمه بر حسب چگونگی وابستگی ذی المقدمه به آن ۴۹۶
- الف) مقدمه‌ی وجوب ۴۹۶
- ب) مقدمه‌ی وجود ۴۹۶
- ج) مقدمه‌ی صحت ۴۹۷
- د) مقدمه‌ی علم ۴۹۸
- ه) مقدمه‌ی لزوم ۴۹۹
- و) مقدمه‌ی نفوذ ۴۹۹
- بند پنجم: حکم مقدمه‌ی واجب ۵۰۰
- بند ششم: آیا اذن در شیء، اذن در لوازم آن است؟ ۵۰۳

- الف) مفهوم «لوازم» در قاعده..... ۵۰۵
۱. لازم بین به معنای اخصّ ۵۰۵
۲. لازم بین به معنای اعمّ ۵۰۵
۳. لازم غیر بین ۵۰۶
- بند هفتم: لازمه‌ی ذات عقد، لازمه‌ی اطلاق عقد ۵۰۷
- بند هشتم: قواعد استصلاح، استحسان و سدّ ذرایع ۵۰۹
- الف) قاعده استصلاح ۵۰۹
- ب) قاعده استحسان ۵۱۰
۱. ادله‌ی حجیت استحسان ۵۱۱
۲. اقسام استحسان ۵۱۱
- ۲-۱- استحسان قیاسی ۵۱۲
- ۲-۲- استحسان ضرورت ۵۱۲
۳. استحسان در حقوق موضوعه ۵۱۳
- ج) قاعده‌ی سدّ ذرایع ۵۱۳
- بند نهم: عرف و عادت ۵۱۴
- الف) تعریف عادت ۵۱۵
- ب) عرف لفظی ۵۱۵
- ج) شرایط حجیت عرف ۵۱۵
۱. عرف باید مطرّد یا غالب باشد ۵۱۵
۲. عرف باید همزمان باشد نه سابق و نه لاحق ۵۱۶
۳. عدم تصریح ۵۱۶
۴. عدم مخالفت عرف با نصّ شرعی ۵۱۶
- بند دهم: آمارات ۵۱۷
- الف) دلیل ۵۱۷
- ب) اماره ۵۱۷
- ج) اصل ۵۲۰
- د) مقایسه‌ی دلیل، اماره و اصل با یکدیگر ۵۲۱

فهرست مطالب □ ۲۱

۵۲۱.....	۱. مقایسه‌ی اماره با دلیل.....
۵۲۱.....	۲. مقایسه‌ی اصل با دلیل و اماره.....
۵۲۲.....	بند یازدهم: عدم حجیت اصل مثبت.....
۵۲۲.....	بند دوازدهم: شهرت و حجیت شهرت.....
۵۲۲.....	الف) شهرت فتوایی.....
۵۲۲.....	ب) شهرت روایتی.....
۵۲۳.....	ج) شهرت عملی.....
۵۲۳.....	د) شهرت در حقوق موضوعه.....
۵۲۵.....	فصل سوم: اصول عملیه و تعارض ادله.....
۵۲۵.....	مبحث نخست: مقدمه و مفاهیم.....
۵۲۵.....	گفتار نخست: انواع اصل.....
۵۲۶.....	گفتار دوم: حصر عقلی و حصر استقرائی.....
۵۲۸.....	گفتار سوم: اقسام شبهه.....
۵۲۸.....	بند نخست: شبهه‌ی حکمیه و موضوعیه.....
۵۳۰.....	بند دوم: شبهه‌ی وجوبیه و تحریمیه.....
۵۳۱.....	مبحث دوم: اصول عملیه.....
۵۳۲.....	گفتار نخست: اصل برائت.....
۵۳۲.....	بند نخست: اصل عدم.....
۵۳۳.....	الف) تفاوت‌های اصل عدم و اصل برائت.....
۵۳۳.....	بند دوم: اصل اباحه.....
۵۳۴.....	بند سوم: مجرای اصل برائت.....
۵۳۵.....	بند چهارم: بررسی انواع شبهه در خصوص اصل برائت.....
۵۳۵.....	الف) شبهه‌ی حکمیه وجوبیه.....
۵۳۵.....	ب) شبهه‌ی حکمیه تحریمیه.....
۵۳۶.....	ج) شبهه‌ی موضوعیه وجوبیه.....
۵۳۶.....	د) شبهه‌ی موضوعیه تحریمیه.....

۲۲ □ اصول فقه در نظم حقوقی کنونی

- بند پنجم: چه کسی مجاز است اصل برائت را به کار برد؟..... ۵۳۷
- گفتار دوم: اصل تخییر..... ۵۳۸
- بند نخست: تخییر بین دو یا چند دلیل متعارض..... ۵۳۹
- بند دوم: تخییر بین دو حکم متزاحم..... ۵۳۹
- بند سوم: تخییر بین محذورین (دوران بین محذورین)..... ۵۴۰
- بند چهارم: تخییر بین افراد واجب تخییری، از اصل تخییر خارج است..... ۵۴۱
- گفتار سوم: اصل احتیاط..... ۵۴۱
- بند نخست: تعریف اصل احتیاط..... ۵۴۲
- بند دوم: محل اعمال اصل احتیاط..... ۵۴۲
- بند سوم: اقسام احتیاط و حکم آن‌ها..... ۵۴۳
- الف) دوران بین متباینین..... ۵۴۳
۱. شبهه‌ی حکمیه و جوبیه..... ۵۴۴
۲. شبهه‌ی حکمیه تحریمیه..... ۵۴۴
۳. شبهه‌ی موضوعیه و جوبیه..... ۵۴۴
۴. شبهه‌ی موضوعیه تحریمیه..... ۵۴۴
- ب) دوران بین اقل و اکثر..... ۵۴۶
۱. اقل و اکثر استقلاللی..... ۵۴۷
۲. اقل و اکثر ارتباطلی..... ۵۴۸
- گفتار چهارم: اصل استصحاب..... ۵۵۱
- بند نخست: اقسام استصحاب از جهت وجود یا عدم مستصحاب..... ۵۵۲
- بند دوم: مقایسه‌ی استصحاب عدمی و اصل عدم..... ۵۵۴
- بند سوم: ارکان استصحاب..... ۵۵۶
- الف) یقین سابق..... ۵۵۶
- ب) شک لاحق..... ۵۵۶
- ج) وحدت متیقن و مشکوک (وحدت موضوع یقین و شک)..... ۵۵۶
- د) تعدد زمان متیقن و مشکوک و تقدّم زمانی متیقن بر مشکوک..... ۵۵۷
- ه) وحدت زمان شک و یقین..... ۵۵۸

فهرست مطالب □ ۲۳

بند چهارم: شک ساری (شک قاعده‌ی یقین).....	۵۵۹
بند پنجم: استصحاب ماضوی، حالی و استقبالی.....	۵۶۰
بند ششم: اصل محرز و اصل غیر محرز.....	۵۶۱
بند هفتم: حجیت استصحاب.....	۵۶۲
الف) مستصحب، مقتضی و رافع.....	۵۶۲
ب) حجیت استصحاب در انواع شک.....	۵۶۳
۱. استصحاب در مورد شک در مقتضی.....	۵۶۳
۲. استصحاب در مورد شک در رافع.....	۵۶۳
بند هشتم: استصحاب کلی.....	۵۶۷
الف) اقسام استصحاب کلی.....	۵۶۸
۱. استصحاب کلی نوع اول.....	۵۶۸
۲. استصحاب کلی نوع دوم.....	۵۶۹
۳. استصحاب کلی نوع سوم.....	۵۷۱
بند نهم: استصحاب حکمی و موضوعی.....	۵۷۳
الف) استصحاب حکمی.....	۵۷۳
ب) استصحاب موضوعی.....	۵۷۵
ج) مفهوم اصل مثبت.....	۵۷۶
بند دهم: تعارض استصحاب با ادله‌ی دیگر.....	۵۷۸
الف) تعارض استصحاب با اصل براءت.....	۵۷۸
ب) تعارض استصحاب با اصل تخییر.....	۵۷۹
ج) تعارض استصحاب با اصل احتیاط.....	۵۷۹
د) تعارض استصحاب با قاعده‌ی قرعه.....	۵۸۰
ه) تعارض استصحاب با قاعده‌ی ید (اماره‌ی تصرف).....	۵۸۱
و) تعارض استصحاب با قاعده‌ی صحت.....	۵۸۳
ز) تعارض استصحاب با قاعده‌ی فراغ و قاعده‌ی تجاوز.....	۵۸۵
۱. تعارض استصحاب با قاعده‌ی تجاوز.....	۵۸۵
۲. تعارض استصحاب با قاعده‌ی فراغ.....	۵۸۵

۵۸۵.....	ح) تعارض استصحاب با ظاهر حال.....
۵۸۷.....	ط) تعارض دو استصحاب.....
۵۸۹.....	بند دهم: شیوهی استنباط احکام شرعی و فرمول اصول عملیه.....
۵۹۰.....	مبحث سوم: تعارض ادله و عناصر آن.....
۵۹۱.....	گفتار نخست: تراحم.....
۵۹۳.....	بند نخست: وضع دو حکم متراحم.....
۵۹۵.....	بند دوم: قاعدهی ترتُّب.....
۵۹۵.....	گفتار دوم: تعارض.....
۵۹۷.....	بند نخست: تعارض واقعی (تعارض مستقر).....
۵۹۸.....	بند دوم: تعارض ظاهری (تعارض غیرمستقر).....
۵۹۸.....	الف) تخصیص.....
۶۰۰.....	ب) تخصُّص.....
۶۰۲.....	ج) حکومت.....
۶۰۲.....	۱. حکومت توسعه‌ای (ادخال موضوعی).....
۶۰۵.....	۲. حکومت تضيیقی (اخراج موضوعی).....
۶۰۸.....	د) ورود.....
۶۱۱.....	گفتار سوم: مرجّحات باب تعارض و تراحم.....
۶۱۱.....	بند نخست: مرجّحات باب تراحم.....
۶۱۲.....	بند دوم: مرجّحات باب تعارض (تعارض مستقر).....
۶۱۲.....	الف) مرجّحات منصوص و غیر منصوص.....
۶۱۲.....	ب) مرجّحات صدوری، جهتی و مضمونی.....
۶۱۳.....	ج) مرجّحات دلّالی و سندی.....
۶۱۷.....	فهرست منابع و مآخذ.....